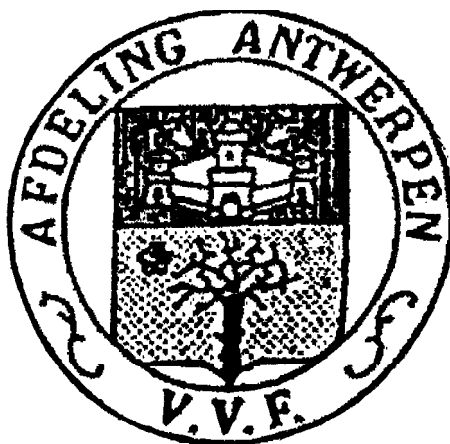

Verantw. uitgever: Martin Braem, Eigen Heem 43, 2950 Kapellen
Afgiftekantoor : 2950 Kapellen - Erkenningsnummer: P 106249

België-Belgique
P.B.
2950 Kapellen 1
8/5045

DE ANTWERPSE GENEALOOG

Trimestrieel tijdschrift van de
regionale afdeling Antwerpen
van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde vzw

Jaargang 7, Nr. 25 - April-Juni 2004

DE ANTWERPSE GENEALOOG

Jaargang 7, Nummer 25 - April - Juni 2004

Redactioneel	3
Fonds Regis 1913/3778: een Franse foorreizigersfamilie	4
De familie Bahnmüller. Een aanvulling	7
Een burenruzie in Zandvliet anno 1739	9
De vondelingenlegster	14
Kennismaking met Heemkundige Kring Essen	18
De familienaam Casus en Cause	21
De gevaren van bewerkte parochieregisters	23

DE ANTWERPSE GENEALOOG is het driemaandelijkse tijdschrift van de Regionale afdeling Antwerpen van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde vzw. Het wordt automatisch en gratis toegestuurd aan alle VVF-leden wonend binnen de regio Antwerpen.

Jaarabonnement: 10 Euro (Buitenland 14 Euro). Te storten op bankrekening 979-3936016-52 van VVF-Antwerpen.

Werken mee aan dit nummer : *Gie Belmans - Martin Braem - François Haverals - Etienne Kerremans - Hugo Lambrechts-Augustijns - Herman Van Elsacker*

Hoofdredactie en layout: *Martin Braem, Eigen Heem 43, 2950 Kapellen* (e-mail: redactie.DAG@belgacom.net)

Iedere medewerker is verantwoordelijk voor zijn bijdrage. Overname van teksten is toegelaten, mits bronvermelding en toezending van de publicatie aan ons redactie-adres.

Editoriaal

Beste lezer, u houdt momenteel het 25ste nummer in handen van "De Antwerpse Genealoog". In het eerste nummer, verschenen in 1998, schreef toenmalig voorzitter Engelbert Roels onder meer: *"Wij zijn er van overtuigd dat velen onder U iets te vertellen hebben dat het brede publiek moet interesseren. (...) het is de bedoeling, dat het een tijdschrift wordt voor en door de leden. (...) Laat ons er samen voor zorgen, dat "De Antwerpse Genealoog" een succes wordt, in die mate dat men met ongeduld naar het volgend exemplaar uitkijkt."*

Of u er inderdaad ongeduldig naar heeft uitgekeken, dat kunnen we alleen maar hopen. Maar dat het in de loop der jaren een succes is geworden, dat het inderdaad een blad is geworden voor en door onze leden, dat kan niet ontkend worden. Het is daarenboven verheugend vast te stellen dat ook in dit jubileumnummer weer diverse medewerkers door de degelijkheid en grondigheid van hun teksten hebben bijgedragen aan ons streven om de kwaliteit van ons tijdschrift steeds verder te verhogen. Ook in de toekomst willen we onze lezers telkens weer een waaier van wetenschappelijk verantwoorde genealogische teksten aanbieden, in een voor iedereen begrijpelijke taal.

We hopen te kunnen blijven rekenen op gedreven en gedegen medewerkers, die we bij deze gelegenheid allen van harte danken voor hun geleverde inspanningen. Wil ook u iets voor ons blad insturen, dan verwijs ik u graag even naar de praktische tips voor medewerkers op onze website. Die website werd overigens volledig vernieuwd, in aangename samenwerking met "Genealogie en computer". We nodigen u allen uit om eens een kijkje te komen nemen !

Laat me tot slot al onze lezers een zomerse zomer toewensen en een deugddoende vakantie, waarna we weer uitgerust en enthousiast aan een nieuw werkjaar kunnen beginnen.

*Martin Braem
Voorzitter a.i.*

Fonds Régis

Dossier 1913/3778

Een Franse foorreizigersfamilie

Het Fonds Régis bevat massa's inlichtingen over arme personen uit heel België en daarbuiten die in Brussel en omgeving in het huwelijk traden in de 19de eeuw en het begin van de 20ste. Er zitten veel eigenaardige en bijzondere dossiers tussen, en eigenlijk is ieder dossier iets speciaals. Bij het opslaan in de computer van de gegevens uit het dossier waar het deze keer om gaat, viel mijn oog op het aantal voorkinderen en de diverse plaatsen waar de kinderen ter wereld waren gekomen.

De man en de vrouw kwamen beiden uit een foorreizigersfamilie. Vermoedelijk circusartiesten, die het ganse jaar door reisden van dorp naar kleinstad en omgekeerd. Het werd een hele opzoeking om de kleine dorpjes in Frankrijk te lokaliseren¹. Het moet destijds dan ook een hele opgave geweest zijn voor het personeel van de caritatieve instelling Saint-Jean-François REGIS om hun dossier volledig af te werken.

MATHIEU WEISS werd geboren op 29 juni 1879 in Sermanagny. Het dorpje ligt in de Vogezes in het departement Territoire de Belfort. Zijn ouders Jacque Weiss en Marie Weill, waren foorreizigers, naar alle waarschijnlijkheid circusbussen². De zoon stapte in de voetsporen van zijn vader.

---

¹ GILBERT GIRAULT. *Nieuwe wegenkaart Frankrijk*, 1.000.000
VOSGIEN, *Nouveau dictionnaire géographique universel*, 1812
WINKLER PRINS, *Grote wereldatlas* 2001

² Het Circo Weiss is nog steeds een grote naam in de Italiaanse circuswereld.

MADELEINE LOUISE MATHURIN werd geboren op 12 januari 1886 in Falaise in het departement Calvados. De vader is onbekend en de moeder heet Josephine Mathurin en is eveneens foorreiziger. Waar beiden mekaar hebben leren kennen blijft een open vraag, naar alle waarschijnlijkheid ergens in Frankrijk tijdens attracties op de kermis. In vogelvlucht is de afstand tussen beide geboortedorpen, Falaise en Sermangny meer dan 560 km.

Om de twee à drie jaar werd een kind geboren. We kunnen aannemen dat de kinderen in de woonwagen ter wereld kwamen. En steeds trokken zij verder naar andere plaatsen waar evenementen waren gepland. De geboorte- en eventuele doopplaatsen geven een vaag idee welke afstanden deze familie aflegde en dit met kar en paard: we schrijven begin 20ste eeuw.

Het eerste kindje, een meisje genaamd RACHEL, werd geboren en gedoopt op 27 augustus 1902 in Douai in het departement Nord, in de nabijheid van de Belgische grens. Het kreeg de familienaam van de moeder.

MADELEINE werd geboren op 20 oktober 1903 in Meulan aan de Seine in het departement Yvelines. Het kreeg eveneens de naam van de moeder. Meulan ligt ongeveer 190 km verwijderd van Douai. Het kind werd echter pas gedoopt op 13 juni 1905 in St.-Martin-de-Landelles in het departement Manche. Een afstand van een goede 240 km tussen geboorte- en doopplaats.

De eerste zoon JOSEPH Weiss zag het levenslicht in Cherbourg departement Manche op 23 april 1906. Cherbourg ligt ongeveer 140 km van St.-Martin-de-Landelles. Is men overeen gekomen om de zoon de familienaam van de vader toe te kennen?

Het volgende kind, JEANNE Weiss werd geboren op 16 oktober 1908 in Andeville, departement Oise of Territoire-de-Belfort. Een afstand van maar even 335 km van Cherbourg.

Het vijfde kind SOPHIE kwam ter wereld op 14 december 1910 in Artenay departement Loiret. Een verplaatsing van 125 km. Maar het doopsel had 200 km verder plaats in Raffetot.

Een zesde kind, BARBE Weiss werd geboren op 7 juli 1913 in Deauville-sur-Mer in het departement Calvados en gedoopt in Bénouville. Tussen Raffetot en Deauville is de afstand slechts 40 km, en verder door naar de doopplaats nog eens 40 km.

Het rondzwerfen met paard en kar eindigde volgens het dossier in Brussel. Het gezin was gehuisvest in de Degenstraat 16 (Rue de l'Épée). Het koppel meldde zich aan op 9 december 1913 bij de caritatieve instelling St.-Jean-François-Régis. De zes kinderen werden eveneens ingeschreven. Het dossier vertelt ons nog heel wat meer: geen inlichtingen over de ouders van Mathieu, de vader van Madeleine Louise was onbekend, haar moeder had geen vaste woonplaats, er was sedert meer dan 15 jaar geen contact meer geweest met haar. Beide kandidaat-trouwers waren gedoopt, hij in La Capelle sous Chaux, dekenij van Besançon en zij in Falaise in de parochiekerk St. Trinité. Was er een oplossing omdat zij hun eerste communie niet hadden gedaan ?

Hoe dan ook, alle documenten schenen in orde gebracht. Op 5 januari had het burgerlijk plaats, gevolgd door het kerkelijk huwelijk in de Miniemenkerk te Brussel.

Het dossier werd afgesloten.

Besluit: het is geen simpele sinecure om de gegevens van rondtrekkende personen op te zoeken. Bijkomende notities zijn in het dossier een grote hulp. De verplaatsingen hadden plaats in het noordelijk gedeelte van Frankrijk, tussen oost (het Kanaal) en west (de Vogezes), of boven de denkbeeldige lijn getrokken tussen Besançon, Orléans en Cherbourg.

François Haverals

(Met dank aan Dora Kennivé voor de ondersteuning)

De familienaam Bahnmüller : een aanvulling

Als reactie op de mogelijke naamsverklaringen uit het artikel van dhr. Lambrechts-Augustijns in het vorig nummer¹, zou ik de volgende denkpijsten willen toevoegen.

Johan (vermoedelijk Johann?) Georg Bahnmüller senior leefde blijkbaar reeds in 1874 te Rotterdam. Hoewel de familienaam qua vorm uit Hoogduitse (Standaardduitse) bestanddelen bestaat, vermoed ik dat de familie eerder uit Noord-Duitsland, m.a.w. uit Nederduits taalgebied afkomstig is. Hypercorrecte vormen in de standaardtaal treden immers zeer vaak op. Daarenboven treedt de naam Georg meermaals (al dan niet in de afgeleide vorm Jürgen/ Jürrien) op als patroonheilige in het aan Nederland grenzende Westmünsterland. Een intense migratiestroom vanuit dit gebied naar de aanpalende Achterhoek is daar al een eeuwenoud gegeven.

Eenzijds zijn mij vanuit mijn veldnamenonderzoek in de oostelijke Altkreis Borken vele toponiemen met het bestanddeel 'baan(e)' bekend.² Het kan daarbij om langgerekte gebieden, percelen of stroken gaan (verwant met Nederlands *baan*) of om vochtige weidelanden (verwant met Nederlands *beemd*). Het is bijgevolg niet ondenkbaar, dat een watermolen (en de bijhorende uitbater) zijn naam van een dergelijke 'baan' heeft.

---

¹ HUGO LAMBRECHTS - AUGUSTIJS, *De familie Bahnmüller*, in: *De Antwerpse Genealogie*, VII, 24, (jan-mrt 2004), 21-22

² GIE BELMANS, *Die Flurnamen der Gemeinde Velen. Atlas und Namenregister*, Vreden/Velen, 1993 (Westmünsterländische Flurnamen, 10/Schriftenreihe der Gemeinde Velen, 1) - *Die Flurnamen der Gemeinde Heiden. Atlas und Namenregister*, Vreden/Heiden, 1994 (Westmünsterländische Flurnamen, 11/Heidener Schriften, 6) - *Die Flurnamen der Gemeinde Reken. Atlas und Namenregister*, Vreden/Reken, 1995 (Westmünsterländische Flurnamen, 12)

Anderzijds zijn mij ook familie- of boerderijnamen met ‘baan’ of ‘bann’ bekend, die alle ook van toponiemen blijken afkomstig te zijn. Zo treedt in de gemeente Heiden als boerderij- en familienaam *Kleine* en *Große Bannholt* op. Archiefmateriaal wijst erop, dat Oudsaksisch *beran* ‘dragen’ aan het eerste bestanddeel ten grondslag ligt³. Hetzelfde woord vindt men terug in het Nederlandse ‘berm’ en het Engelse ‘to bury’ of ‘barn’. Andere toponiemen in de onmiddellijke nabijheid en verder archiefmateriaal laten hier een opgeworpen verdedigingswal of zgn. Landwehr vermoeden⁴.

Ook in het noordelijk aangrenzende Ramsdorf bevindt zich een reeds zeer vroeg (13de eeuw) geattesteerd adellijk goed *tom Bermetuelde*, heden gekend onder de naam *Barnsfeld* (de <r> wordt volledig gevoocaliseerd, zodat een lange aa-klank ontstaat). Opnieuw zijn er vele indicaties voor een Landwehr-gordel.⁵ In de onmiddellijke omgeving van dit adellijk goed bestaat het toponiem en de boerderijnaam *Bannekamp/Barnekamp*, waarvan eveneens is gebleken, dat er oorspronkelijk geen <a> maar een <e> werd geschreven. In het plaatselijke dialect is er sowieso een wetmatige vervanging van <e> door <a> vóór een "gedekte" <r> (d.i. een <r> met een navolgende medeklinker): men zegt *kark* voor ‘kerk’, *barke* voor ‘berk’, *margel* voor ‘mergel’, *barch* voor ‘berg’ enz. Door de vergedreven vocalisering van de oorspronkelijke <r> en het totale verlies aan betekenis van de oorspronkelijke naamgevingsbestanddelen (nl. een vroegmiddeleeuwse verdedigingswal met bijhorend grachtensysteem) is het niet verwonderlijk, dat geassimileerde vormen met <nn> of hypercorrecte vormen met <hn> ontstaan.

³ FERDINAND HOLTHAUSEN, *Altsächsisches Wörterbuch*, Köln/Graz, 1967 (Niederdeutsche Studien, 1)

⁴ GIE BELMANS, *Landwehr-Namen in Heiden*, in: LUDGER KREMER (Hg.), *1125 Jahre Heiden. Beiträge zur Sprach-, Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Gemeinde Heiden/Westfalen*, Heiden, 1996, 49-86.

⁵ GIE BELMANS, *Die Ramsdorfer Feldmarklandwehr. Die Flurnamensammlung als historische Quelle*, in: LUDGER KREMER und TIMOTHY SODMANN (Hg.), *Aspekte westmünsterländischer Mikrotoponymie. Beiträge zum Forschungsprojekt "Westmünsterländische Flurnamen"* (Berichte und Dokumentationen aus dem Landeskundlichen Institut Westmünsterland, 3), Vreden, 1998, 33-56.

Ook in Borken zelf, buurtschap Marbeck, bestaat nog steeds het toponiem *Bannhorst*, waarvan eveneens geweten is, dat het in de onmiddellijke nabijheid van een Landwehren-complex nabij het adellijke goed Engelrading gelegen is⁶.

Gezien er in het artikel van dhr. Lambrechts-Augustijns te weinig informatie over de afkomst van de familie Bahnmüller vermeld wordt, hoeft geen enkele van deze verklaringen de juiste te zijn. Nochtans mag ook geen enkele verklaringmogelijkheid worden uitgesloten, alvorens meer materiaal duidelijkheid verschaft. Ik hoop dat er nog meer precieze informatie opduikt, om een sluitende naamsverklaring te kunnen bieden.

Gie Belmans

Burenruzie in Zandvliet anno 1739

Op 30 mei 1739 legde Adriaen van den Elsacker, timmerman en schepen van Zandvliet een verklaring af. Hij had de opdracht gekregen van Jan van Ransbeek, hoofd van de St Jorisgilde en van Cornelis van Meir, hoofd van de St Sebastiaansgilde, tot het plaatsen van een poortje aan de ingang van het Doelhof, gelegen tussen het huis van Jan Bogaerts en de hof van Jan Laureyssen. Op 27 mei 1739 had van den Elsacker met dit karweitje willen beginnen, maar er was al gauw een twistgesprek ontstaan tussen laatstgenoemde en Jan Bogaerts, waarbij diens vrouw ook haar aanwezigheid deed blijken. Er dreigden handtastelijkheden en van den Elsacker met zijn werklieden dropen toen maar af om verdere moeilijkheden te voorkomen.

Hier volgt de letterlijke tekst van zijn verklaring, in het krullerige taalgebruik van zijn tijd :

---

⁶ Westfälisches Archivamt Münster, Archiv Graf Merfeld zu Lembeck, Akte 333 (1639) e.a. Gezien dit toponiem buiten mijn onderzoeksgebied valt, heb ik slechts exemplarisch één enkele attestatie genoteerd.

Compareerde voor Drossaert, schepenen ende secretaris der stadt ende heerlijkheit van Santvliet naergenoempt Adriaen Vanden Elsacker, schepene ende meester-timmerman alhier, regtelycker gedaeght, den welcken ten versoeke van Joan van Ransbeke hooftman van Ste Jorisingilde alhier ende Cornelis van Meir, hooftman van de gulde van Ste Sebastiaen oock alhier ende in faveur van justitie verclaert waeraghtig te wesen het gene volght, dat hy op den 27 deser maent mej 1739 sich bevonden heeft aen den inganck vanden Doelhoff der voors. respectieve gilden tuschen het huys van Jan Bogaerts junior ende de hoff van Jan Laureyssen om alhier volgens ordre van de voors. hooftmans te setten een poirtjen, als wanneer Jan Bogaerts bij den comparant is gecomen ende aen hem gevraeght off hy wel soude gedoogen ende toelaten, datmen aen syn erve soodanigh poirtje wilde stellen, waerop den comparant heeft geantwoord van jae, ende indien hy meynde recht te hebben om sulcx te beletten dat hy sulcx wettelyck soude doen, dat den comparant met het stellen vande voors. poirtje soude ophouden, waer op ditto Bogaerts repliceerde : ja, gy gebruyckt oock al gewelt, gelyck de heeren van Sinte Michiels doen, ende nog minacheerende seyde in substantie : ick sal u dit nog wel te pas brengen, waer mede ditto Bogaerts is weghgegaen

ende den comparant met de syne voortsgegaen synde dat het voors. poirtje moeste gerecht worden ende daer mede besig synde, is tselve door syne huysvrouwe van ditto Bogaerts feytelyck belet, soo danigh dat den comparant met syne voordere wercklieden heeft moeten weghgaen om voirder geraes ende moeyelykheden te voircomen. Hier mede eyndigende dese syne depositie....

Vervolgens is er nog een verklaring van Peter Tillemans die in opdracht van Adriaan Van den Elsacker het graafwerk verrichtte, samen met diens zoon Gerard Van den Elsacker :

Compareerde voor Drossaert, Schepenen ende Secretaris bovengenoempt, Peter Thillemans, inwoonder alhier, out omtrent 44 jaeren, welcken comparant ten versoeke als boven ende in

faveur vande justitie, verclaert onder eede in handen vanden heere Drossaert gepresteerd, waerachtig te wesen tgene volghet, te weten dat Adriaen van Elsacker, meester timmerman alhier, den comparant versocht heeft om een schoff voor hem te wercken op woensdagh lestleden ende sulcx toegestaen hebbende heeft den comparant benefens Gerard van de Elsacker gedraegen de posten ofte steylen om een poirtje aen te hangen voor aenden inganck vanden doelhoff alhier ende tselve aldaer gebrocht hebbende, wert aenden comparant aldaer geordonneert te graeven den kuyl of diepte om de posten te stellen, ende daer mede besigh synde ende omtrent vyff of ses schuppen gegraeven te hebbende, is daer alsdoen gecomen Jan Bogaerts Jacobussone, die hem aensprack ende seyde : gy vlugh wie geeft u daer orders toe om hier te graven, hebbende by hem enen grooten mutsaert clippel waer op den comparant antwoorde dat Elsacker hem tselve hadde gecommandeert, ende dan voors. Jan Bogaerts al morrende seyde : sy speelden oock al jeven, gelyck de Sinte Michielsheren doen, ende noch eenige andere woerden mompelende is ditto Jan Bogaerts met den clippel op synen arm hebbende, wederom in syn huys gegaen ende den comparant nae thuys van Elsacker, die den comparant op de merckt rescontreerde, ende aen den selven heeft vertelt syn wedervaren.

Redenen van wetenschap allegerende verclaert den comparant dat hy den voors. Jan Bogaerts wel heeft gekent ende noch versch is in syne memorie, hiermede eyndigende dese syne depositie.....

Met de Sint Michielsheren verwijst Jan Bogaert naar de St Michielsabdij te Antwerpen van de Premonstratenzer monniken ("witheren"), die grootgrondbezitters waren in de polders rond Zandvliet.

Dan is er nog een verklaring van Catharina Van Camp (wier man drie weken tevoren was overleden) over een scheldpartij van Joanna Van Puyenbroek, de vrouw van Jan Bogaert, tegen Adriaen

van den Elsacker. Met weglating van de overbodig geworden franje luidt deze als volgt :

Compareerde.... Catharina Van Camp, naergelaten weduwe van wijlen Lambert Havenlaars... welcke verclaert dat sy comparante gisteren avont ontrent ten seven uren, heeft gesien dat Joanna Van Puyenbroek is gegaen bij den persoon Adriaan Vanden Elsacker, die aen syn deure off huys op de straet besich was met wercken tegens dewelcken sy seyde dat sy het poirtje aenden doelhoff door hem gestelt soude omverwerpen ende dat hy eenen gronddieff ende schelm was, ende dat haeren man den rechten hoofdman is, ende meer andere scheltwoerden, waerop de comparante geen pertinente reflexie heeft genomen....

De deponente heeft gevraeght van haer verleth seven stuyvers, ende aen haer betaelt. Ten versoecke ende ter requisitie als boven hebben wy drossaert, schepenen ende secretaris bovengenoempt ons in corpore getransporteerd aenden inganck vanden doelhoff alhier, ende aldaer oculair inspectie genomen hebbende, hebben bevonden dat het poirtje ontgraeven ende over cant was hangende ende staende nogh met de eynden van de steylen inde kuylen, ende dat het van achteren met dreck was besmeurd....

onderteeckent en becrachtight desen 30 may 1739

Nouwen - Brugmans - Joppen

De zaak werd zodanig hoog opgenomen dat de beide gilden besloten een proces aan te spannen tegen Jan Bogaerts en zijn vrouw Joanna Van Puyenbroek op basis van de navolgende feiten.

1. Dat waerachtigh is dat de voorsaeten van de aenleggeren, representanten vande voors. Guldens, tegens den Eerw. Heere Abt van Sinte Michiels binnen Antwerpen, ten jaere 1687 gecocht ende in erfve verkregen hebben het begryp vanden ouden doelhoff.

2. *Paelende oost het huys van Lauwereys Basyn, zuyt de strae-
te ofte Jacobus Frisons, het huys genaempt de Claveren, west
aen Jan Huybrecht ende noort Floris van Puyenbroek, nu de
gedaegde, by de verschyninghe, ende noort de walle.*
3. *Alwaer voor desen van wegens de Guldens gestaen heeft
een hecken door hun gemaect.*
4. *Ende waer langhs die vande Guldens altydt hebben uytge-
weeght.*
5. *Dat de aenleggeren als nu oock ter voors. straetwaerts ende
ter selver plaetse ofte uytganck hebben doen maecken een
poortien om daerlanghs ter straetwaerts uyt te gaen.*
6. *Dat dit poortien daer gestelt is geworden door den timmer-
man Van den Elsacker, syne knechten ende bediendens.*
7. *Soodanighlijk dat het selve poortien daer was staende al
van den 27 oft 28 van de maent May lestleden.(...)*
9. *In sulcker voeghen dat het selve helt ende hanght naer de
ene syde toe.*
10. *Dat des gedaeghde huysvrouwe ende hunnen soone op dit
feyt separatelyck syn bevonden.*
11. *De welcke daerenboven seer injurienselyck als dan ge-
sproken hebben tegens den heere deser heerelyckheydt den
Eerweersten heere Abt van Sinte Michiels ende tegens de aen-
leggeren, waer over men den officier geheel laet om te ageren.*
12. *Dat de gedaeghde niet machtigh en syn van te doen blyc-
ken, dat sy recht souden hebben van te beletten die het aenleg-
geren het voors. poortien te maecken.*
13. *Dat hierom consignatie versocht wort van hunne erffbrie-
ven ende inspectie vande selve.*
14. *Synde tevreden op den selven tydt te cosigneren hunne
eygen vercryghbrief ende erffbrief.*

*Soo concluderen de aenleggeren ten eynde dat de daeghde sullen
schuldigh syn ende met vonnisse worden gecondemneert het
voors. poortien te herstellen in synen vorigen staet ende te abste-
neren van daeraen eenighe feytelyckheydt, spolie ofte attentae te
exerceren, doen ofte laeten geschieden, ende dat sy die aenlegge-
ren daerlanghs hunnen vryen ende liberen door en inganck ende
uitganck sullen laeten genieten.*

Exhib. : 9 juny 1739

Net als de lezer zou ook ik maar al te graag hebben geweten wat de beslissende uitspraak in dit proces is geweest, maar helaas, ook al in die jaren maalden ambtelijke molens zeer langzaam en na veel geharrewar zoals het opmaken van officiële notariële akten, het maken van kopieën en het heen en weer sturen daarvan, brieven en bezoek aan de procureur van het gerecht te Antwerpen, etc. etc. was er in 1745 (dus 6 jaar na het gewraakte voorval) nog steeds geen uitspraak door het gerecht gedaan.

Wat als een simpele burenruzie begon, hebben beide partijen willens en wetens doen uitgroeien en opbollen als een pot gerezen deeg, maar al met al blijft deze roman er een met een open einde.

Herman Van Elsacker

DE VONDELINGLEGSTER

Iedere Antwerpse genealoog kent de twee werken die over de Antwerpse vondelingen geschreven zijn door Georges Vervoort en Jan Vanderhaeghe¹. We kennen het vondelingenvraagstuk meestal als een duistere en vage toestand: een radeloze moeder die het niet meer ziet zitten om haar kindje te voeden en groot te brengen en dit wichtige anoniem deponeert op een plaats waar de vindkans redelijk groot is. Soms geeft de vondelingenlegger een persoonlijke code mee om een eventuele latere identificatie mogelijk te maken. Heel wat van deze kinderen waren ongewenste of bastaardkinderen. De moeder wil het kind wel behouden en groot brengen, maar de natuurlijke vader wenst niet op te draaien voor de gevolgen van zijn daden, of wil geen ruchtbaarheid van die situatie in zijn familie.

De aalmoezeniers van het vondelingenhuis zullen moeite doen om de ware identiteit van de ouders te achterhalen en hun te wijzen op hun

---

¹ GEORGES VERVOORT en JAN VANDERHAEGHE, *Uw Antwerpse voorouder ... een verlaten kind ? Een onwettig kind ? Een weeskind ?* (2 dln), 1997-1998

verantwoordelijkheid t.o.v. het kind, maar meestal zal het een hope-loze zoektocht zijn. Elke vondeling minder die zij moeten onderhouden is een post minder in de boekhouding. Gewoonlijk weten we enkel wat er met het kind is gebeurd na de opname in het tehuis, maar bij onderstaand geval is het anders. Uit de getuigenverklaringen die we hieronder weergeven komen we te weten wat er gebeurde met een vondelingetje vóór de opname². Verschillende betrokken vrouwen ontkennen eerst allemaal het kind te vinden gelegd te hebben of proberen de verantwoordelijkheid in elkaar schoenen te schuiven. Uiteindelijk komt de schout toch te weten wie het gedaan heeft³.

Het gaat om een kind dat eind 1671 te vondeling werd gelegd, maar dat vier maanden later door de moeder weer werd opgehaald. De schout probeert te achterhalen hoe het kind in het vondelingentehuis is terechtgekomen. De eerste getuigen werden ondervraagd op 17 maart 1672. MAYKEN MICHIELSEN (Machielsen) is geboren te Antwerpen, 48 jaar oud en weduwe van PHILIPS DUERAERTS, ze woont in de Boecksteeg in de gang van de bakker en verdient haar kost met 'breynaet' te maken en oude vodden te verkopen. Zij ont-kent dat ze een kind zowat 4 maanden eerder te vinden heeft gelegd, en zegt dat LISKEN STEVENS het heeft gedaan, zoals zij dit ook verklaard heeft aan de pastoor van het gasthuis⁴. Zij verklaart dat de moeder van het kind ANTONET heet, die op de 'Meulenberch' te-genover het klooster van Westmal woont. De vader is FRANÇOIS MELCHIOR (of Melsen), slotenmaker op het Kasteel aldaar.

Frans heeft het kind bij haar thuis gebracht en zij heeft het 6 dagen bijgehouden, waarvoor zij 6 schellingen heeft gekregen van de vader. Daarna heeft Frans het naar Lisken gebracht, die het te vinden heeft gelegd. Mayken was niet aanwezig bij het te vinden leggen van het kind. Zij heeft 2 dagen geleden de moeder met het bewuste kind op haar arm gezien. Deze heeft het kind dus terug uit het tehuis ge-haald. François heeft nog twee bastaardkinderen gehad, waarvan het

---

² Het kind werd niet in een schuif gelegd, maar gewoon aan de deur van het tehuis.

³ SAA, Vierschaar, V88

⁴ In deze verklaring wordt niet vermeld wanneer zij de pastoor contacteerde. Heeft dit feit de bal doen rollen, ofwel het feit dat de moeder het kind uit het tehuis gehaald heeft?

een (vroeg) gestorven is en het tweede verdwenen is. De moeder zou dat moeten weten, die woont op de hoek van de gang naar Hans Pots, genaamd Anna de ‘*voddevrouwe*’.

Elisabeth Stevens is ongeveer 62 jaar oud, geboren te Antwerpen en wint haar kost met te naaien en van wat de goede lieden haar geven. Als die goede lieden van de slag zijn van François dan weten we al genoeg. Drie maanden geleden kwam MAY BOLLEKENS haar thuis halen, zeggende: “*daer is een juffrou die sal u wat geven*”. Bij het huis van May aangekomen, was er een vrouw die zei van ‘*Bredael*’ afkomstig te zijn. May nam het kind (volgens de uitleg van Elisabeth) en zei: “*compt gaet met mij*”. Onderweg zei May: *ick hebbe het kindeken, de moeder soude dat quaet doen ende het is beter dat wijt (wij het) plecken (plaatsen)*”. May heeft het kind in de arm gehad en heeft het voor de deur van het vondelingentehuis gelegd, zonder te bellen. Zij bleef aan de hoek van de Lepelstraat staan, het was toen ongeveer half zeven ’s avonds, tot ze zag dat een persoon met een lantaarn het kind vond en het in het huis heeft gedragen.

Terwijl Mayken Michielsens⁵ eerst verklaarde niet bij het te vondeling leggen aanwezig te zijn, bekent zij nu dat zij meegegaan is, het kind heeft gedragen tot in de Rochtusstraat en daarna het kind aan Elisabeth heeft aangereikt, die het aan het tehuis heeft gelegd. Mayken is blijven staan in de straat. Zij bidt nu om vergiffenis en belooft dat ze het nooit meer zal doen. Frans zou Mayken ook nog vergoeden voor haar moeite, door haar een rok te schenken. Naast de 6 schellingen krijgt zij nog een “*quade faillie*”. Een ‘*falie*’ of ‘*faillie*’ is een wijde mantel, een huik of ook een sluier⁶. Zij bevestigt dat zij aan Elisabeth had gevraagd bij haar thuis te komen om het kind te vinden te leggen. Nadat zij gezien hebben dat het kind in het huis werd gedragen, zijn ze samen doorgedaan.

Enkele dagen na deze twee verklaringen, op 21 maart 1671, wordt de moeder van het kind verhoord. ANTHONET WIJNANTS is een jonge dochter van 39 jaar oud, woont op de Ossenmarkt, en heeft een

---

⁵ Het is niet duidelijk of May Bollekens en Mayken Michielsens dezelfde persoon is, en we met een aliasnaam te doen hebben.

⁶ Falie (faillie): van Franse *veile*, Latijnse *velum*. Het Franse faille is op zijn beurt uit het Vlaams overgenomen.

natuurlijk kind van François Melsen dat daarna te vondeling is gelegd. Zaterdag laatsleden kwam zij in het huis van een zekere Johannes, een lintwerker die in de Happartstraat woont. François en zijn echtgenote waren daar aanwezig. Toen Anthonette wilde doorgaan, heeft de vrouw van Frans haar terug doen komen. Frans vroeg haar of zij gezegd had dat zijn vrouw een dievegge was en gaf haar een klap in haar aangezicht. Zijn vrouw trok Anthonette bij haar haar. Om aan meer slagen te ontkomen sloeg zij op de vlucht.

Anthonette verklaart dat Marie Michielsens tegen haar heeft gezegd, dat de vader het kind bij haar heeft gehaald om te vondeling te leggen. Zij verstond dat May het kind te vondeling heeft gelegd. Zij is het kind terug gaan halen. Het haar van het kind was uitgevallen, zodat Anthonette denkt dat iemand het kind *“eenich quaet moet ingegeven hebben”*.

We hebben het vermoeden dat er toen netwerken bestonden waarop men beroep kon doen om ongewenste kinderen kwijt te geraken. Ons voorbeeld toont aan dat de moeder niet akkoord was met de gang van zaken. Het is mogelijk dat zij wraak wou nemen voor de onheuse behandeling door Frans en zijn echtgenote en daarom de situatie bij het gerecht heeft aangekaard. Het resultaat kan zijn dat Frans alimentatie moet betalen voor zijn kind.

We hebben de administratie van het vondelingentehuis nagegaan, maar vinden geen spoor van een kind in de periode van december 1671 tot maart 1672 dat aan bovenstaande beschrijving zou kunnen voldoen⁷. Als de boekhouding met enige vertraging werd ingeschreven dan is het mogelijk dat men het kind van Anthonette niet heeft genoteerd, omdat het vlug door de moeder werd terug gehaald. Maar men zal kosten gehad hebben voor dit kind gedurende de enkele maanden dat het onder de hoede van het tehuis stond. De schout zal daarom met Mayken Michielsens en met Elisabeth Stevens nog wel een eitje te pellen hebben gehad.

Hugo Lambrechts-Augustijns

---

⁷ OCMWA, registers 998 en 1011.

Heemkunde en Genealogie

Heemkundige Kring Essen

In ons vorig nummer maakten we kennis met een heemkundige kring uit het uiterste zuiden van ons werkgebied¹, deze keer trokken we naar het hoge Noorden, naar Essen. De plaatselijke heemkundige kring viert dit jaar haar 75-jarig bestaan en is daarmee een van de oudste van het land en met voorsprong de oudste in onze provincie.

Dat de kring ondanks die jaren niets aan vitaliteit heeft ingeboet blijkt o.m. uit hun activiteitenlijst en hun indrukwekkend ledenaantal dat de 600 ruim overstijgt. Een flink aantal van deze leden zijn Nederlanders en ook hun werking vertoont nogal wat grensoverschrijdende kenmerken, wat niet mag verbazen gezien het feit dat de gemeente enkel aan haar zuidkant aan een Belgische gemeente grenst (Kalmthout), voor de rest aan Nederland.

In de stemmige lokalen van de kring, in een voormalig boswachtershuisje, word ik te woord gestaan door beheerraadslid Elly Naulaertse Bruijn, die ook erg actief meewerkt aan de publicaties van de kring, en door Mortselnaar Guido Buermans, die in de beheerraad de werkgroep genealogie vertegenwoordigt. Eerst overlopen ze kort de geschiedenis van hun vereniging. Een van de initiatiefnemers was Gerard Meeusen, in 1929 gemeenteontvanger van Essen. Zijn naam wordt in ere gehouden in het naar hem genoemde heemkundig museum. Dat bevindt zich op de zolderverdieping van het gemeentehuis en schetst een getrouw beeld van het dorpsleven van rond 1900.

Het museum is gesitueerd in gemeentelijke lokalen, maar het beheer is in handen van de kring dank zij een meer dan perfecte samenwerking met het gemeentebestuur, dat de kring steeds moreel en financieel heeft gesteund. Ook het heemhuis waar ons gesprek doorgaat is

---

¹ MARTIN BRAEM: *De Heemkundige Kring Aartselaar*. In: *De Antwerpse Genealoog*, VII,24, (jan-mrt 2004), 15-19

eigendom van de gemeente en dat geldt ook voor het gebouw en de gronden van het tweede museum dat de kring in beheer heeft, het tot ver buiten de gemeente bekende "Karrenmuseum".

In 1972 opgestart door privé-verzamelaar Alfons Tireliren is dit museum in de loop der jaren uitgegroeid tot een merkwaardige en uitgebreide collectie oude voertuigen, terwijl daarnaast ook aandacht wordt besteed aan het landelijke leven van weleer en oude ambachten. In de toekomst zal het museum nog meer het accent gaan leggen op het aspect mobiliteit en wordt het professioneler gerund in overeenstemming met het Vlaamse museumdecreet. Enkele tientallen leden van de kring werken als vrijwilliger mee aan het museum.

Anderen zetten zich dan weer in voor de publicaties van de kring, waaronder het jaarboek "De Spycker", dat elk jaar minimum 200 bladzijden heemkundig nieuws brengt, of "Het Spykertje", hun drie-maandelijks mededelingenblad. Vanaf de beginjaren (toen nog onder de naam "Gedenkschriften") kwamen genealogische bijdragen aan bod en werd aandacht besteed aan onderwerpen dienstbaar voor het stofferen van familiegeschiedenissen van Essense voorouders.

KONINKLIJKE HEEMKUNDIGE KRING ESSEN vzw

HEEMHUIS, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen

(Secretariaat, bibliotheek, archief, documentatiecentrum)

- **Tel en fax** : 03 667 73 90

- **E-mail**: *heemhuis@skynet.be*

- **Openingsuren**: dins - woens - donder - vrijdag van 9u00 tot 12 u00 en woensdag ook van 13u00 tot 16u00.

AFDELING GENEALOGIE

- **Bijeenkomst** elke 3de donderdag van de oneven maanden

- **Contactpersoon**: Guido Buermans (03 449 59 88)

- Volgende bijeenkomsten :

Donderdag 16 september (bespreking familie Hertoghs)

Donderdag 18 november (bespreking Kalmthoutse stam van de familie Van den Eynde)

Maar in 1987 stelde de toenmalige voorzitter, dokter Wim Schrooyen, voor om in de schoot van de kring een aparte werkgroep op te richten voor geïnteresseerde leden-genealogen. Ook Guido Buermans, één van onze gesprekspartners, was er toen al bij. Deze actieve werkgroep organiseerde een reeks tentoonstellingen en druk bijgewoonde genealogische ontmoetingsdagen. Ruim 17 jaar later komen ze nog steeds om de twee maanden samen om genealogische informatie te bespreken en uit te wisselen. De gemiddelde opkomst vorig jaar bedroeg liefst 33 aanwezigen per vergadering.

Tijdens die bijeenkomsten wordt telkens één familie grondig besproken. De resultaten van hun opzoeken en de aanvullingen die op de vergaderingen worden toegevoegd, worden achteraf ook telkens gepubliceerd en zijn ter inzage in het documentatiecentrum in het Heemhuis. Dat biedt daarnaast ook een ruime keuze aan heemkundige tijdschriften uit de wijde omgeving en publicaties over lokale geschiedenis en heemkunde in het algemeen.

Wat het specifiek genealogische materiaal betreft, vertelt Guido mij, beschikt de bibliotheek ook nog over een schaduwarchief met fotokopies van alle beschikbare parochieregisters en de volledige Burgerlijke Stand van Essen tot 1900. Tot aan het einde van de Oostenrijkse periode behandelt deze documentatie ook Nispen, de buurgemeente aan de andere kant van de staatsgrens. Om het de bezoeker nog gemakkelijker te maken zijn al deze registers daarenboven ook nog eens volledig geklapperd. Deze gegevens zijn raadpleegbaar tijdens de openingsuren van het heemhuis of na telefonisch contact.

Een heemkundige kring, een heemhuis, twee musea, twee tijdschriften, een schaduwarchief, een bibliotheek, een genealogische afdeling: wie in het Essense verzeilt met zijn stamreeks of kwartierstaat zit op rozen.

Martin Braem

De familienaam CASUS en CAUSE

In de Antwerpse Kempen komen we in de 17de eeuw de familienaam CASUS regelmatig tegen. Uit de gegevens blijkt dat de familienaam afgeleid is van de voornaam 'Nicasius'. Deze voornaam is afgeleid van het Griekse werkwoord 'nikdo', of 'ik overwin', zodat de naam 'de overwinnaar' betekent.

In 1612 wordt Adriaen CASUS vermeld als schepen van Zandvliet¹. In een akte van 16 september 1612 komen de namen voor van Merten van Santvliet als man van CATELIJN HUYBRECHT CASUS-DOCHTERE, CASUS HUYBRECHT CASUSSONE, Adriaen Coppen Gheuns met Bertel Bertels als voogden van de weeskinderen van MERTEN THEUS CASUS, en Catharina Heyndrick Leys dochtere met haar man Gilliam van Genegen, te samen als erfgenamen van Adriaen Theus².

---

¹ RAA, OGA Ekeren, register 199, 59r (23 mei 1612)

² *Ibidem*, 67r

Op 21 januari 1613 wordt SYMON CASUS vermeld als kapelmeester van de Sint-Anthonius kapel te Brasschaat³.

Op 12 februari 1639 kwam JAN PEETER CASUS voor de schepenen van Rijkevorsel als voogd van de onmondige kinderen van ADRIAEN PEETER CASUS en zijn overleden vrouw Catharina Jans van Hove dochter⁴.

Op 5 februari 1641 verkoopt ADRIAEN CASUS een zesde deel van een stede te "Cleyn Gamel" aan Adriaen Andriesz Schillemans⁵. Adriaen Casus was herbergier op Gammel. In 1650 hebben in zijn herberg grote discussies plaats over de verkoop van schapen⁶. Adriaen Casus verkoopt in 1641 een erfrente van 12 gulden op zijn te Gammel aan Dieriek Bosch, schout te Oostmalle⁷.

In 1656 komt de naam CHRISTINA HUYGEN CASUS DOCHTER voor, wier de moeder Elisabeth Walravens was, met haar man Willem Adriaen Willem Aert sone, inwoners van Muisbroek (onder Ekeren), i.v.m. haar *stede* te Muisbroek, die ze had geërfd van haar vader CASUS CASUS alias Huyg⁸. Op 25 april 1656 verkoopt Comelis Kerstens een stuk weiland in *de Puyhoeck* aan schepenen NICASIU MERTTENS⁹.

Hiermede is de zaak 'Casus' nog niet uit de voeten. Op 2 april 1687 verschijnt Jan Kennis Merenssone, zoon van Margarita Boterschot, voor de Antwerpse notaris Laureys Willemsen om zijn broer Jacob Kennis te *constitueren* betreffende de verkoop van de olieslagmolen

---

³ *Ibidem*, 72v

⁴ RAA, OGA Rijkevorsel, register 186, 132 v

⁵ *Ibidem*, 146 r

⁶ HLA, Oude uitdrukkingen: 3- *Het vogelken onder den mantel dragen*, in: Kaderblad Verbond voor Heemkunde, gouw Antwerpen, XXIX,1 (2002), 3-4

⁷ RAA, OGA Rijkevorsel, register 186, 174 r (24 januari 1641)

⁸ RAA, OGA Ekeren, register 192, protocollen 1656-1662, 2 v

⁹ *Ibidem*, 33r

van Brecht¹⁰. Meester Jacob Gerardi heeft *procuratie* van Margarite Vermeiren en haar man HENRIEK CAUSE. Ik neem aan dat Cause een dialectvorm is van Casus.

In de gezinsreconstructies van de parochieregisters van Brecht wordt het gezin vermeld van JAN ADRIANI CASEN, of Casens, of Casus x Anna Anthonissen, waarvan 4 kinderen gedoopt werden tussen 1668 en 1674.

Het zou interessant zijn na te gaan in welke mate afstammelingen van Hendrik Casus de vorm 'Cause' of één van de andere varianten als hun familienaam aannemen. Genealogen met een van deze situaties in hun kwartierstaat, mogen dit ons laten weten. Dat maken we een samenvatting en een vervolg op 'Casus' en 'Cause'.

Hugo Lambrechts-Augustijns

De gevaren van bewerkte parochieregisters

Bijna iedere genealoog werkt af en toe wel eens met bewerkte parochieregisters: het werkt immers tijdbesparend en geeft vaak onmiddellijk een richting voor verder onderzoek. Maar zoals alles wat des mensen is, zijn ook hier vergissingen mogelijk, en is de valstrik groter naarmate de gegevens logischer lijken.

EERSTE VOORBEELD

In de *bewerkte PR van Brecht, dopen 1623-1797* (bewerking G. De Lille) vinden we van het echtpaar VerBOVEN Hubert Cornelij (of CORNELISSEN Hubert) x PEETERS, PETRI Catharina (of JANSSEN Catharina Petri, OOMS Catharina Janssen) onderstaande kinderen (met tussen haakjes de doopgetuigen):

---

¹⁰ RAA, OGA Brecht, register 293

VerBOVEN Hubert Cornelii x PEETERS, PETRI Catharina

- 08.04.1656 Clementia (Egidius Michaelis en Cornelia Adriaenssen)
- 26.01.1660 Catharina (Jan Cornelissen en Anna Peeters)
- 19.02.1662 Catharina (Gualter Petri Jan Ooms en Jacomina Cornelii Aes)
- 10.04.1666 Margareta (Peter Brughmans ipv Peter van Roij en Anna Adriaenssen)
- 17.03.1669 Gisbert (Leonard Verschueren en Maria Boterschot)

Als we er dan rekening mee houden dat HUBERT VERBOVEN in 1628 in Brecht gedoopt werd, CATHARINA PETER JAN OOMS in 1633 in het aangrenzende Loenhout, en dat we het huwelijk van beiden terugvinden in de PR van Loenhout op 28.04.1655, dan lijkt, met kinderen gedoopt in 1656, 1660, 1662, 1666 en 1669 dit een perfecte gezinssamenstelling. Ieder genealoog zal normaliter zonder veel aarzelen dit gezin dan ook in zijn verdere bestanden opnemen. Edoch, wat stellen wij vast ?

In de *bewerkte PR van Loenhout, dopen 1602-1686* (bewerking Alexander Wijns), vinden we volgend gezin :

Hubertus Cornely VERBOVEN x Catharina Peters Jois OOMS

- 19.08.1663 Maria (Anthonius van Aken en Adriana Domus)
- 07.02.1666 Elisabeth (Judocus Vermeiren en Magdalena Petri Jois Ooms)

Hoewel niet onmogelijk, lijkt het ons toch te toevallig dat in 1666 zowel in Brecht als in Loenhout een kind zou geboren worden in een gezin Hubert Cornelis Verboven x Catharina Peter Jan Ooms. Daarboven vinden we in de *bewerkingen van de PR van Loenhout, overlijden 1630-1686*, op 16.02.1666 het overlijden van Catharina Peter Jois Ooms, vrouw van Hubertus Cornely Verboven.

Als we de getuigen uit de diverse doopakten nemen stellen we vast dat Gualter Petri Jan Ooms (doop Brecht 19.02.1662) en Magdalena Petri Jois Ooms (doop Loenhout 07.02.1666) ons effectief gekend zijn als broer en zus van Catharina Peter Jan Ooms, terwijl Anna Peeters (doop Brecht 26.01.1660) de vrouw kan zijn van Cornelis Verboven, broer van Hubertus en verder nog Jacomina Cornelis Aes

(doop Brecht 19.02.1662) de schoonzuster is van Catharina Peter Jan Ooms.

Gezien al het bovenvermelde hebben we een kijkje genomen in de originele doopakten. Daarbij stellen we vast dat de ouders als volgt werden weergegeven :

Brecht

08.04.1656 Huberti Cornely Verboven x Catharina Petri
26.01.1660 Huberti Cornelissen Verboven x Catharina Petri J Janssen
19.02.1662 Huberti Cornely Verboven x Catharina Janssen Ooms
10.04.1666 Huberti Cornelissen x Catharina Peters
17.03.1669 Huberti Cornelissen x Catharina Peters

Loenhout

19.08.1663 Huberti Cornely Verboven x Catharina Peters
07.02.1666 Huberti Cornely Verboven x Catharina Peeter Jan Ooms

Voortgaande op de originele PR gegevens en de vernoemde getuigen zijn we dan ook eerder geneigd het gezin Hubert Cornelis Verboven x Catharina Peter Jan Ooms 5 kinderen toe te kennen, waarvan de eerste 3 in Brecht geboren en de laatste 2 in Loenhout. Hubert Cornelissen x Catharina Peters beschouwen we dan als een apart gezin met vooralsnog 2 in Brecht geboren kinderen. Gezien de ontstane verwarring zullen we echter verplicht zijn in een volgende fase te trachten onze stelling te versterken met gegevens uit schepen- en/of andere akten.

TWEEDE VOORBEELD

Dat gegevens uit deze bronnen vaak een nieuwe kijk op de zaken geven (en soms ook nog wat extra vragen oproepen) willen we met volgend voorbeeld aantonen. In de *bewerkte PR van Wuustwezel, dopen* (bewerking R. Vissers) vinden we volgende gezinnen :

ADRIANIA Judoci in't Onderseel x Elisabet:

02.10.1653 Antonius (Martinus de Doncker/Josina Petri)

QUIRINCX (QUIRINSSSEN) Josephi Adriani x Elisabeth Adriaan HEUVELMANS :

04.02.1656 Quirinus (Cornelius Cornelissen Vincken/Anna Wilmssen)

10.12.1659 Adrianus (Hubertus Huijbrechts/Adriana Adriaenssen)

QUIRINI Judoci Adriaan x Elisabeth:

22.10.1648 Quirinus (Cornelius Henrici/Maria Adriani)

04.04.1651 Petronella (Adrianus Cornelissen/Cornelia Adriaenssen)

In zijn werkbestand had R. Vissers deze dopen samengebracht tot één gezin, Joos Adriaan QUIRIJNEN x Elisabeth Adriaan HEUVELMANS, met daarin de 5 bovenvermelde kinderen.

Intussen werd door de heemkundige kring van Essen een herwerking van de *bewerkte PR Wuustwezel* opgemaakt (2001), waarbij hetzelfde gezin als volgt wordt weergegeven:

DURINGS Joos (Adri Crijn) x Elisabeth (Adr Ant) BEENS (Heuvelmans):

22.10.1648 Quirinus (geen doopgetuigen in deze bewerking)

04.04.1651 Petronella

02.10.1653 Antonius

04.02.1656 Quirinus

10.12.1659 Adrianus

Wat leren ons echter de originele doopakten uit de PR over de ouderparen ?

22.10.1648 Quirijn ex Joos Adriaen Quirijnen x Elisabeth

04.04.1651 Petronella ex Joos Quirijnen x Elisabeth

02.10.1653 Anthonis ex Joos Adriani x Elisabeth

04.02.1656 Quirijn ex Joos Adriaen Durincx x Elisabeth Adriaensen

10.12.1659 Adrianus ex Joos Adriaen x **Maria** Adriaen Heuvelmans

Nu werd er in Wuustwezel zowel een Elisabeth Adriaen Heuvelmans (08.06.1610) als een Elisabeth Adriaen Beens (25.01.1626) gedoopt evenals een Maria Adriaen Heuvelmans (23.03.1634). Deze laatste is volgens mijn gegevens op 28.07.1659 gehuwd met Joos Huybrecht Kerschots. Van hen staan in de *bewerkte PR van Wuustwezel* 2 kinderen bekend, nl. Cornelia (20.10.1667) en Magdalena (03.05.1671). Gezien het huwelijk in 1659 plaats had zijn er vermoedelijk nog andere kinderen geboren.

Wat stellen wij vast bij het doorlopen van de schepenakten van Wuustwezel ? Bij meerdere akten (o.m. 27.12.1636 en 07.05.1640) worden de erfgenamen Adriaen Heuvelmans vernoemd. Daarbij ontbreekt steeds Elisabeth Adriaen Heuvelmans, zodat we veronderstellen dat zij jong overleden is. Uit diverse andere akten (o.m. 21.02.1668; 01.03.1668; 07.12.1668) blijkt duidelijk dat Joos Adriaen Durings gehuwd was met Elisabeth Adriaen Anthonis Beens.

Op 22.04.1671 en op 27.01.1675 waren er nog 3 kinderen uit het gezin Durings in leven, met name Adriaen, Anthonis en Pieternelle. In een akte uit 1675 treedt Adriaen Joos Durings op voor zichzelf en zijn minderjarige broer Anthonis. M.a.w. Adriaen Joos Durings kan nooit de Adriaen zijn die in de bewerkte PR in het gezin Durings vermeld wordt.

Zoals we zagen is deze Adriaen gedoopt op 10.12.1659, en werd in de originele PR als moeder vermeld Maria Adriaen Heuvelmans, die in 1659 gehuwd was met Joos Huybrecht Kerschots en waarvan we in Wuustwezel 2 kinderen gevonden hadden, resp. gedoopt in 1667 en 1671. In een akte van schepenen van Wuustwezel, 24.05.1692, treedt Adriaen Joos Kerschots, op voor zichzelf en voor zijn onbejaarde zuster Magdalena (moeder was Marie Adriaen Heuvelmans). Adriaen moet dus vroeger geboren zijn. In de PR van Kalmthout vinden we ditzelfde gezin met 2 dopen, nl. Huybrecht in 1661 en Geert in 1664. Het lijkt ons dan ook niet onlogisch dat de Adriaen, gedoopt Wuustwezel in 1659, ipv in het gezin Durings in het gezin Kerschots thuishoort.

Anderzijds weten we dat in het gezin Durings ook een Adriaen geboren werd die ouder is dan Anthonis, m.a.w. geboren werd vóór 1653, en gezien de andere dopen en als naamdrager van zijn grootvader vermoedelijk als eerste zoon, dus vóór 1648.

Op 25.11.1646 werd in Wuustwezel een Adriaen gedoopt als kind van Joos Adriaen Cleermakers x Elisabeth. Deze doop vinden wij als volgt in de *bewerkte PR van Wuustwezel* van de heemkring Essen :

VERSPREET Joos (Adri), kleermaker x Elisabeth NN
25.11.1646 Adriaen

VERSPREET Joos (Adri) xx Adriana (Jan Simon) LUYCX
05.03.1654 Maria
22.03.1656 Cornelia
10.12.1658 Catharina
19.01.1660 Catharina
05.03.1662 Huibrecht
09.10.1664 Jan

Men gaat er dus van uit dat we met één en dezelfde vader te doen hebben, die dan 2 keer gehuwd was. Maar wat zeggen de originele doopregisters ?

25.11.1646 Adriaen ex Joos Adriaen Cleermakers x Elisabeth
05.03.1654 Maria ex Joos Joossen x Adriana Janssen
22.03.1656 Cornelia ex Joos den cleermaker x Adriana Janssen

De volgende dopen vermelden als vader telkens Joos Verspreet. Uit de schepenregisters Wuustwezel blijkt dat Joos Verspreet inderdaad kleermaker van beroep was. Hoewel veelvuldig in de akten vermeld, konden wij nergens een aanwijzing aantreffen dat hij een eerste maal met ene Elisabeth N. zou gehuwd zijn, noch dat hij een zoon Adriaen heeft gehad, noch dat hij het patroniem Adriaen zou dragen. Wij zien dan ook geen enkele grond om aan te nemen dat Joos Adriaen Cleermakers identiek zou zijn aan Joos Verspreet, kleermaker, alias Joos Joossen (het bestaan van zijn dochter Maria hebben we wel in de schepenakten weergevonden).

Wij zouden dan eerder geneigd zijn om deze Adriaen te plaatsen in het gezin Joos Adriaen Durings x Elisabeth Beens, maar dan zullen we wel aanwijzingen moeten vinden dat Cleermakers een mogelijke alias voor Durings is, aanwijzingen die we tot heden evenwel niet hebben kunnen aantreffen.

Ik meen dat aan de hand van bovengenoemde voorbeelden duidelijk aangetoond wordt dat het klakkeloos overnemen van gezinnen uit samengestelde parochiebewerkingen zekere gevaren inhoudt. Ieder van de genoemde gezinnen vertoont schijnbaar een logische samenhang, zodat er geen reden tot achterdocht is. Maar zeker bij die akten waarin vader en moeder niet steeds op een zelfde wijze vernoemd wordt (bvb. het veelvuldig gebruik van patroniemen in de Noorderkempen) is het gevaar tot voorbarig samenvoegen reëel. Het verdient dan ook zeker aanbeveling gegevens uit bewerkte PR (en gegevens uit PR in het algemeen) via andere bronnen te verifiëren, vooraleer deze gegevens als vaststaand te gebruiken.

Nog even iets over Joos Adriaen Durings. We hebben gezien dat deze in de PR ook vermeld wordt als Joos Adriaen QUIRIJNEN. Nochtans werd hij in 1623 gedoopt in Kalmthout als zoon van Adriaen Claes Durings x Cornelia Quirijn Joos Stoffels. Vermoedelijk werd dan ook de naam van zijn grootvader langs moederskant als een patroniem toegevoegd (akte SR Wuustwezel 18.02.1653: Joos Adriaen Durings...verkregen bij versterven van zijn grootvader Quirijn Joos Stoffels). Zijn moeder was reeds overleden in 1628, vermits Adriaen Claes Durings in een akte uit dat jaar (schepenarchief Kalmthout) vermeld wordt als weduwnaar van Nelleken Crijnsen. Nu vinden wij in Wuustwezel op 13.01.1636 de doop van Nicolaus als zoon van Adriaen Cleermakers x Emerencia, en in 1629, 1631 en 1632 nog drie dopen in het gezin Adriaen Nicolai x Amelberga. Indien Adriaen Claes Durings hertrouwd is en =Adriaen Nicolai=Adriaen Cleermakers is het logisch dat Joos Adriaen Durings = Joos Adriaen Cleermakers. Maar zoals boven vermeld hebben wij hiervoor tot nog toe geen harde bewijzen.

Voordracht: de tachtigjarige oorlog

Opnieuw konden we voor deze lezing een volledig gevulde zaal verwelkomen voor een onderwerp dat toch een diepgaandere interesse en wat achtergrondkennis veronderstelt van de betrokken periode.

Professor Etienne Rooms verhelderde op een verstaanbare wijze de complexe oorzaken van de militaire confrontaties, de geopolitieke belangen die speelden, de soms onverwachte coalities, de evolutie van de strijd met zijn wisselende kansen. Hij verraste de toehoorders met zijn originele invalshoeken, zijn ontkrachting van bepaalde mythes, zijn weerlegging van vooroordelen waarvan sommige protagonisten uit die tijd het slachtoffer waren in onze geschiedschrijving.

Zo stelde hij bijvoorbeeld, door de regering van Philips II vanuit een ruimer historische en geografisch perspectief te evalueren, duidelijk dat het absolutistische streven van deze Spaanse monarch lang niet zo exceptioneel was of een brutale trendbreuk, maar integendeel kaderde in een algemene tendens in de ons omringende landen en tegelijkertijd slechts de logische voortzetting was van zijn vaders politiek. Hij legde ook uit waarom het niet klopt om de conflicten tussen de religies te verenigen tot een simpele strijd tussen katholieken en protestanten. Haarfijn ontleedde hij het verschil tussen Calvinisten en Lutheranen, waardoor sommige vreemde coalities die in de loop van die 80 jaar werden gesmeed meteen begrijpelijk werden.

Interessant was ook de nadruk die hij legde op de rol van het toeval, die de geschiedenis soms drastisch in een andere plooi kan leggen. Spreker deinsde er niet voor terug om af en toe te speculeren hoe anders alles zou geweest zijn indien dat toeval toen een andere kant had uitgekeken. Met als uitsmijter dat het niet zo veel heeft gescheeld of Nederlands was de lingua franca van de moderne tijden geworden. Wie dit wat onwaarschijnlijk in de oren klinkt geven we de raad om van de eerstvolgende mogelijkheid te profiteren om deze boeiende man aan het woord te horen. Tevredenheid gegarandeerd.

Martin Braem

VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE

REGIONALE AFDELING ANTWERPEN vzw

De werking van onze regio strekt zich uit over volgende gemeenten (benamingen van vóór de gemeentefusies) :

Aartselaar	Antwerpen	Berchem	Berendrecht
Boechout	Boom	Borgerhout	Borsbeek
Brasschaat	Broechem	Burcht	Deurne
Edegem	Ekeren	Emblem	Essen
Hemiksem	Hoboken	Hoevenen	Hove
Kalmthout	Kapellen	Kontich	Lillo
Lint	Loenhout	Merksem	Mortsel
Niel	Oelegem	Oorderen	Oosterweel
Ranst	Reet	Rumst	Schelle
Schilde	Schoten	's Gravenwezel	Stabroek
Terhagen	Vremde	Waarloos	Wijnegem
Wilmarsdonk	Wilrijk	Wommelgem	Wuustwezel
Zandvliet	Zwijndrecht		

Contact	Voorzitter a.i.	Martin Braem, Eigen Heem 43, 2950 Kapellen e-mail: vyf@antwerpen.be Tel.: 03 664 34 09
	Secretaris	Jimmy De Souter, Grimbert 30, 2150 Borsbeek e-mail : VVFantwerpen.secr@advalvas.be Tel.: 0475 27 24 35
	Ondervoorzitter	Engelbert Roels, Speeltuinaan 15, 2640 Mortsel e-mail: engelbert@skynet.be Tel.: 03 449 67 52
	Ondervoorzitter	Patrick Cleiren, Goudvinklaan 33, 2070 Zwijndrecht e-mail: Cleiren.Patrick@pi.be Tel.: 03 252 44 97
	Penningmeester	Marc Storms, Mechelsesteenweg 198, 2018 Antwerpen e-mail: storms.dewit@belgacom.net Tel.: 03 238 43 78
	Website	Bankrekening VVF-Antwerpen: 979-3936016-52 http://users.belgacom.net/vyfantwerpen

(achterflap leeg)